

ČESKÉ ŠKOLY ŽIJÍ BOHUŽEL STÁLE V MINULOSTI

Vize, jak české školství posunout do 21. století, existují. Bylo by však třeba, aby se jejich zásadní a žádoucí kroky postupně realizovaly. Společnost EDUin dlouhodobě cestu českého školství mapuje, proto jsme téma budoucího směřování probrali s Bohumilem Kartouzem.

? Pokud byste měli v EDUinu pravomoc ujmout se reformy školství, jaké by byly vaše první kroky?

V první řadě by bylo nutné výrazně zvednout celkové investice do vzdělávání. Česká republika se jeví v mezinárodním srovnání jako země s takřka nejloupějším vztahem k vlastní budoucnosti. Zhruba 3 procenta HDP, která jdou z veřejných rozpočtů do vzdělávání, ostře kontrastují s průměrem OECD (přes 5 procent) a zejména s úrovní investic skutečně rozvinutých zemí, kde by byl průměr ještě tak o jedno procento vyšší. To jsou stovky miliard chybějících k tomu, započít nějakou zásadní změnu místo ubohého záplatování stále více selhávajícího zastaralého systému.

V první řadě je skutečně nutné výrazně posílit odměňování učitelů, i s tím, že roky budou neadekvátně odměňováni i ti, kdo si to nezaslouží. To je ale nutno brát jako součást „sanačních“ nákladů na reformu desítky let zanedbávaného prostředí. Učitelskou populaci nelze obměnit naráz a bez důrazného zvýšení motivace jít učit a nebýt zároveň ostudně podceňován. Platy učitelů, jak ukazují statistiky OECD, jsou v ČR skandálně nízké, v průměrech jde o 56 procent platu jiného českého absolventa vysoké školy – desítky let přehlížená politická idiocie, za kterou si bohužel učitelé mohou částečně sami, jelikož nejsou schopni razantně povstat proti nespravedlnosti.

? Ale finance na platy jsou jen jedním bodem v této reformě.

Zároveň je třeba uvolnit po-

třebné prostředky na kurikulární reformu, která v současnosti probíhá v jakémsi režimu poloutajení, v režii několika lidí z Národního ústavu pro vzdělávání, bez širšího odborného konsensu, bez potřebné reflexe rapidních technologických, ekonomických a společenských změn, bez potřebné shody na tom, k čemu vlastně současné generace mladých lidí vzdělávat.

Hrozí, že revize rámcových vzdělávacích programů bude jen souhrnem jakýchsi kosmetických změn v rukou těch, kdo stále přežívají v iluzi, že 20. století pokračuje a že dobrým řešením převratných změn je návrat do minulosti.

Vedle toho je třeba investovat do společného vzdělávání. Myslím jím v první řadě posilování principu individualizace vzdělávacích cílů bez ohledu na to, zda žák má specifické potřeby či zda spadá do jakési pomyslné normy. Tohle je to-

se podařilo pouhým příchodem dobré učitelky matematiky výrazně zvýšit procento studentů, kteří následně pokračují na technických a přírodovědných oborech na vysoké škole.

? To by vyžadovalo poměrně zásadní změnu celého středoškolského vzdělávání a následně i toho vysokoškolského.

Je tedy zapotřebí okamžitě začít plánovat restrukturalizaci středního školství, které odpovídá dávno neexistující ekonomické struktuře ČR. Přes 60 procent lidí pra-

taková odbornost je bude žít a že její studium je stále ještě aktuální. Poté omezí jejich schopnost dále se vzdělávat tím, že je ochudí o to nejdůležitější, tedy o všeobecně vzdělávací předměty. Zároveň jim poskytne odborné vzdělání, které v mnoha ohledech naprosto neodpovídá realitě daných profesí a technologickému pokroku. Zároveň je vůbec nepřipraví na komplexní svět práce, který více než kdy jindy vyžaduje samostatnost v uvažování, řešení problémů, rozvinuté komunikační dovednosti, orientaci v informacích a informačních zdrojích atp. Jinými slovy, absolventi středního odborného školství v drtivé většině dávají najevo, že jim jejich střední škola k ničemu není a že nutně potřebují další vzdělávání, aby se v rychle měnícím světě uplatnili.

Vedle toho existuje spousta dalších důležitých výzev, před kterými stojíme. Vezměte jen varovné rozdíly mezi regiony, kdy mezi postižené patří zejména Karlovarský, Ústecký, Moravskoslezský, ale i další kraje, které jsou zatíženy zejména vysokým procentem výskytu vyloučených lokalit a obecně nižším socioekonomickým standardem. Je nutné takřka okamžitě začít podporovat rodiny ohrožené socioekonomickými problémy napříč školským, sociálním a zdravotnickým sektorem. Opět, skutečně rozvinuté země takové programy mají, zatímco ČR si pěstuje svou vysokou míru závislosti došlapaného vzdělání na socioekonomickém statusu rodiny a nic proti tomu nedělá. Přitom děti ohrožených sociální imobilitou může být v ČR kolem 40 procent, což pochopitelně do budoucna paralyzuje a ohrožuje celou společnost. To vše, co bylo výše uvedeno, je třeba zasadit do strategie, podle které budou investice do vzdělávání řízeny.

V první řadě je nutné skutečně výrazně posílit odměňování učitelů, i s tím, že roky budou neadekvátně odměňováni i ti, kdo si to nezaslouží.

tiž substance inkluze, ne ono mediální blábolení o pozitivní afirmaci různě handicapovaných dětí. Inkluze je rovna individualizaci, takhle to chápou například ve Skandinávii, která je ve všech zásadních ohledech vzdělávací politiky mnohem dále než my.

Je třeba okamžitě začít podporovat vzdělávání na vyšších stupních škol, zejména tím, že se budeme snažit získat kvalitní učitele. Modelový příklad: v jedné pražské střední škole

kuje ve službách, stále vznikají nové ekonomické oblasti, které v minulosti nemají ekvivalent, radikálně se proměnil kariérní život lidí, kteří zcela běžně přecházejí mezi různými profesními oblastmi, kombinují různé profese, musí tedy být v první řadě připraveni se dále vzdělávat. A co dělá český vzdělávací systém? Nejprve nutí 70 procent patnáctiletých, aby si vybírali odbornost, aniž by byl kdo schopen zaručit jim, že

❓ Jak by měla vypadat ideální podoba přijímacích zkoušek na střední školy a státních maturit?

Ideální podoba maturit je dlouhodobý projekt. Takový projekt může mít podobu teoretické práce na gymnáziích, může to být ale algoritmus, výrobek, založení fungující firmy, mnoho dalších podob. Proč? Protože bychom tímto způsobem mohli elegantně změnit vzdělávání ve středních školách, a to s relativně malou investicí, odhadem v řádu desítek milionů na přípravu konceptů a jejich pilotáž. Některé střední školy zahrnují podobné řešení do profilové části maturit, proč by to nemohlo být součástí maturit ve všech středních školách? Žáci by prokazovali jak znalosti získané ve škole, tak celý komplex dovedností, od práce s informacemi přes spolupráci po řešení problémů, které jsou součástí jakéhokoliv dobrého vzdělávání, nicméně škola je často nepodporuje. Místo testu by bylo ideální portfolio dosažených výsledků školních i mimoškolních, které mnohem lépe odrážejí celkovou osobnostní výbavu.

❓ Co udělat s RVP, který je nastaven tak, že nestíhá současný vývoj moderních technologií?

V prvé řadě by bylo dobré otevřít skutečně transparentní

debatu o tom, co vlastně má obsahovat vzdělávání na jednotlivých úrovních vzdělávacího systému, a od toho odvodit design, poměry jednotlivých složek a jejich pojetí. Je potřeba si uvědomit, že vzdělávání je věc veřejná a že vývoj v posledních dekádách ukazuje, jak zoufale se vzdělávací systém potýká s akcelerací celospolečenských změn způsobených převratným a historicky unikátním technologickým rozvojem. Použijí myšlenku Michaela Šebka z ČVUT, experta v oblasti kybernetiky: „České školství vzdělává pro minulost v okamžiku, kdy potřebujeme vzdělávat pro budoucnost.“ Vztaheno ke kurikulární reformě,

Absolventi středního odborného školství v drtivé většině dávají najevo, že jim jejich střední škola k ničemu není a že nutně potřebují další vzdělávání.

to, co probíhá nyní, tedy mimo veřejnou i širokou odbornou debatu se odehrávající „cosi“ za zdi Národního ústavu pro vzdělávání, je taková karikatura na skutečnou kurikulární reformu, jaká proběhla např. ve Finsku. Ta měla jednoznačné veřejné zdůvodnění, měla jasný harmonogram a má výsledky, které odpovídají původním cílům.

❓ Je nedostatečné finanční ohodnocení skutečně tou hlavní příčinou nedostatku kvalitních pedagogů v českých školách?

Samozřejmě, že ano. Představa, že budu svůj produktivní život trávit náročnou prací a nebudu schopen naplnit standard střední třídy s 30 tisíci hrubého v průměru, když skladníci a další profese s minimální kvalifikací dostávají více, je při rozhodování o budoucnosti na úrovni výběru vysokoškolského studia jednoznačně rozhodující. To je ovšem teprve první redukce lidského potenciálu ve školách. K další dochází poté, co absolventi učitelství dostudu-

podle toho, jaké prostředí a atmosféra vládnou v dané škole. Tam, kde ředitel a další kolegové takové přístupy podporují, je bezpředmětné odpovídat. Tam, kde učitel podporu nemá, je otázka času, kdy se buď zlomí, nebo odejde jinam, tam, kde podporu mít bude. Z pozice učitele – jednotlivce – je takřka nemožné měnit situaci ve škole, kde působí. Rád bych uvedl příklad s ředitelkou základní školy, která se snažila – podotknu, že úspěšně – změnit atmosféru ve škole, ale přístup učitelů ke vzdělávání vyvolal nečekanou vlnu nenávisných reakcí vůči ní. Řada učitelů si tuto skutečnost uvědomuje a nechťejí riskovat, že se stanou terčem podobných útoků. I proto jsou učitelé hodně opatrní a velmi často neradi vystupují veřejně, aby se nestali terčem pranýřování či spíše nějaké odvety vedené podle a ve skrytu. Jedna paní učitelka, když jsme diskutovali o tom, jak se ve škole vypořádat s tématem současných politických a společenských událostí, pronesla velmi důležitou větu: Je to otázka učitelské odvahy. Byl bych moc rád, kdyby učitelé, kterým jde o posun této společnosti vpřed, takovou odvahu měli a kdyby nacházeli oporu v občanské společnosti, která se za ně ochotně postaví.

❓ Proč se v současnosti v České republice stát učitelem?

V současnosti je to motivace entuziastů, kteří vidí ve vzdělávání dětí a mladých lidí velký smysl a poslání. Takových je dle mých zkušeností relativně málo. Na druhé straně spektra je spousta mladých lidí, kterým otevřeně říkám mrtvé ryby. Na pedagogické fakultě, alespoň během mých studií, jich bylo mnohem více než entuziastů. Jsou to lidé, jejichž motivací je vysedět si papír a jít do školy, kde na sebe vezmou mimikry současného učitelství a přizpůsobí se. Od nich ale nelze očekávat progres, nemají ho v sobě.

❓ Co doporučíte učitelé běžné školy, který chce nabídnout žákům moderní výuku?

Diametrálně se liší situace

Romana SLANINOVÁ

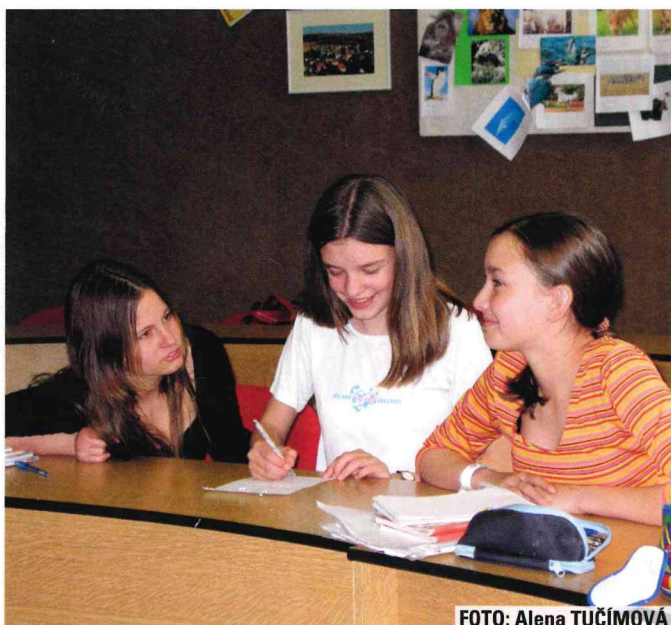

FOTO: Alena TUČÍMOVÁ